

כאיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 192 | שנה ד' | פרשת יתרו | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

יתרו חיפש את האמת עד לעזוב כבודו-של-עולם, להיותו נתון ל"חסד" ה'.
יתרו יח, יא כי גדול ה' וגו'. פרש"י, היה מכיר בכל הע"ז שבעולם שלא
הניח ע"ז שלא עבדה. ולאורה בכדי להכיר, אי"צ לעבדה?
ואולי זהו הכרה אמיתית.

ומה שאמר יתרו, כי גדול ה' צ"ב, וכי שייך לומר שה' גדול מכל מה שהוא
אפס? ועל כרחך גם לפני שנתגייר ידע שהם כלום, דאל"כ למה אמר מכירו
הייתי לשעבר. אלא הכוונה שאמר שלהם ישנם כוחות-אחרים, אבל כה-עצמי
יש רק לה'.

והנה מש"כ רש"י, שיתרו היה מכיר בכל ע"א שבעולם, שלא הניח ע"ז
שלא עבדה. מצד א' זה גנות. אבל מצד שני, רואים שזה הגיע מנקודת
האמת. שחיפש ורצה לדעת האמת, ולא כמו סתם גוי שעובד ע"ז מסוימת,
אלא חיפש את האמת, **וכיון שחיפש האמת, בסוף השיגה.**

והיה אצלו בקשת-האמת כה גדולה עד לכדי לעזוב כבודו של עולם וללכת
למדבר ולהיות נתון ל"חסד" ה'. אל כזה חסד רצוף נדרשו לעמוד דור המדבר
דאם ח"ו היה מסיר השגחתו לרגע, היו יכולים למות מרעב ומצמא מנחשים
ועקרבים, וכמש"כ (בפר' חקת כא, ו) דבזמן
שחטאו וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים
... פירשו המפרשים שעניי הכבוד לא הגנו
והגיעו השרפים, וימת עם רב מישראל.

בשביל מסירות לרוחניות כדאי להפסיד "הכל"

ויתרו שלא היה חסר לו כלום, ועזב הכל
בגלל ביקוש האמת. **זלהתמסר לרוחניות
כדאי להפסיד הכל.** וראה שכל יתר הדברים,
הם כלום והאמת, היא האמונה בה'. ובזכות
ביקוש האמת, זכה לכתרה של תורה היכן
מצינו זאת? אולי יתור הפרשה.

והנה, אע"פ שנתגייר וזכה לתורה, יש
אומרים דלא זכה להיות במתן תורה, כמש"כ
הדעת זקנים להלן ג' ממדרש תנחומא: יתרו
לאחר מתן תורה בא ודורש עליו מקרא זה:
"לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב
זר". אמר הקדוש ברוך הוא: בני, היו בשעבוד
מצרים, ויתרו היה יושב שוקט ובוסח, אינו
דין שישמח בשמחת תורה".

ולמדים אנו שאף ששיבחו חז"ל בשבחו
של יתרו שהיה יושב בכרתו של עולם' ונדבו
לבו לצאת אל המדבר מקום תורה לשמוע
דברי תורה, שהרי היו נתונים שם לחסדי ה'

שיהיו ניסים בכל רגע ויתרו בטח בה' והלך למדבר, מ"מ לזכות להיות בפועל
ממש במתן תורה, זה דבר בפני עצמו **שהוצרכו לכך זכויות מיוחדות על ידי
זיכוכים של עבודת פרוך וכי'.**

דעצם העמידה לפני מתן תורה, היה דבר גדול. כפי שאומרים בהגדה של
פסח: אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה, דיינו. הרי דעצם מתן
תורה היה דבר שהוצרך לזכויות מיוחדות.

ירא שמים, בהכרח שהוא חכם.

שם, יראי אלקים. כתב אבן עזרא: וכנגדם אמר משה, חכמים ונבונים, כי לא
יתכן להיות ירא שמים כראוי רק מי שהוא חכם (וכ"כ המסילת ישרים בהקדמה)
והכתוב אומר: ראשית חכמה יראת ה'. בדרך כלל מחשיבים אנשים יראי
שמים לאנשים שאינם חכמים, אבל האמת מי שאינו חכם לא שייך שיהיה
ירא שמים. ועיין באגרת רב האי גאון (נדפסה בהקדמה לס' שער המקח שהוציא
לאור מרן הגרמ"ל זצ"ל) שלא תמצא יראת חטא וזריזות וזהירות וענווה וטהרה
וקדושה, אלא באותן שמתעסקין בתורה במשנה ובתלמוד עכ"ד.

כל יום ויום יש בו בחינה מסוימת של מעמד-הר-סיני

יתרו יט, א ביום הזה באו מדבר סיני. פרש"י ביום הזה, בראש חודש (בשבת

פו: ילפינן זה מגזירה שוה) לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו: ביום הזה
שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו. דהיינו, שצריך תמיד ללמוד
בשמחה ובחשק, כאילו שזה פעם ראשונה אצלו.

והנה אין דרך הכתוב להוציא מפשוטו, ולמה כתב ביום הזה, דמשמע ממש
ביום הזה, ולא כאילו ביום הזה?

אכן, כך הוא ממש, כל יום יש בחינה מסוימת של מעמד הר סיני, וכל
אדם יכול לזכות בכל יום בבחינה מסוימת של קבלת-התורה אם הוא רק
מכין עצמו לזה.

צורת הדבור לבנות ישראל

ומושה עלה אל האלקים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית
יעקב ותגיד לבני ישראל (יתרו יט, א)

ופרש"י 'לבית יעקב. אלו הנשים תאמר להן בלשון רכה: ותגיד לבני ישראל.
עונשין ודקדוקין פרש לזכרים דברים הקשין כגידין (מכילתא).

יש להבין ולהתבונן מה שייך לומר לנשים בלשון רכה יותר מאשר
להאנשים, למשל אם רוצה להזהירם על
חילול שבת, שעונשו זה סקילה, מה יאמר
לאנשים דעו לכם באם תחללו שבת תקבלו
סקילה, ולנשים יאמר בלשון רכה, באם
תחללו שבת תקבלו סקילה, אז מה ההבדל
הרי לשניהם אמר שעל חילול שבת יש
סקילה? וי"ל.

ובאמת צ"ל דהוי שינוי רק באופן כללי,
אבל בודאי באופן פרטי צ"ל גם לנשים
העונש על כל עבירה ועבירה.

מחילה בכיבוד אב

כבוד את אביך ואת אמך למען יארכו ימיך
על האדמה אשר ה' אלקיך נתן לך (יתרו כ, יב)

הנה ביבמות [ה] דרשין מקרא דאם אמר
לו אביו לחלל שבת או כהן שאמר לבנו
שיטמא בבית הקברות דלא ישמע לו דאין
עשה דכיבוד אב דוחה מצות שבת ואיסור
טומאה זכהו.

וצ"ע דבכתובות [מ] אמרין דהעשה דלו
תהיה לאשה האמור באונס לא מתיר לקחת
אשה האסורה לו, דכיון דאי אמרה לא
בעינא ליכא לעשה כלל לכך אין כח בעשה
זה לדחות ל"ת שבתורה' והא בכיבוד אב נמי

אי אמר האב לא בעינא ליכא לעשה, ובתוס' ישנים (כתובות מ) כ' בשם הר"ר
עזרא לישב וי"ל דהתם מ"מ מיד שאמר האב הוי עשה לעשות מצותו. ודבריו
צ"ב דהא יכול כל רגע למחול ותבטל המצוה?

ובאילת השחר שבועות [ג], ביאר רבנו דחלוק מצות כיבוד אב ממצוה
דאונס, דבכיבוד אב המצוה לעשות מה שאביו צריך ואין האמירה יוצרת
החיוב, אלא דרק כשאומר "בשל לי" נדע כי זה צרכו, ובאב חולה ומשותק
שאינו יכול לדבר ולבקש כלום בודאי יש חיוב כיבוד לעשות כל צרכיו,
וכשמוחל ואומר לא בעינא הפטור הוא משום דגילה דעתו דאינו צריך לזה,
ואין זה כבודו כעת.

וא"כ דבר שהוא צרכיו אינו תלוי ברצונו אלא דכשאינו רוצה בכך אין
זה בכלל צרכיו וא"כ המצוה לא ניתנת להדחות, אבל באונס המצוה דולו
תהיה לאשה נאמר רק כשהיא רוצה וכשאינה רוצה אין מצוה, וא"כ כל
המצוה תלוי ברצונה וע"ז לא נאמר כח דחיה במצוה כאן שכל המצוה
הוא ע"י רצונה וא"כ הוי מצוה שגופה מתבטלת ע"י הרצון, ובכיבוד אב
אין הרצון מבטל המצוה אלא את הטענה שבא לעשות דאין צריך לעשות
רק מה שהוא צריך לזה וכשאינו רוצה אין זה ביטול המצוה ודו"ק.

כח קידוש בליל שבת

"זכור את יום השבת לקדשו" (יתרו כ, ח)

בליל שב"ק בשנת תשס"ט לאחר תפילת ערבית, כאשר
רבנו כבר היסב על שולחנו כדי לקדש, נשמעו דפיקות
בדלת הבית, וכשפתחו את הדלת ראו בני ישיבה תלמיד
של אחד מן הת"ח הגדולים והמשפיעים בדורינו, שבאו
לומר שמצבו של הת"ח קשה, וצריכים רחמים מרובים
ומבקשים מרבנו להתפלל עלינו.

ואמר רבנו לאשר מיסב עמו: חז"ל אומרים (שבת קיח,
ב) כל האומר ויכלו נעשה שותף להקב"ה, וא"כ שותף
יש לו זכות לבקש בקשה מן השותף. רק שיש בזה תנאי
שלא מעל בעסק השותפות ורק אז יש לו הזכות לבקש
בקשתו, והנני מבקש מהקב"ה לרפאות אותו ולהקימו
מחליו. לאחר מכן ברכו, ושלח את השלוחים בברכה כי
בעזה"י הוא יבריא וימשיך בעבודת הקודש

(זמירות שב"ק אילת השחר)

"כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" (יתרו יט. ג) ופרש"י 'לבית יעקב' אלו הנשים תאמר להן בלשון רכה. 'ותגיד לבני ישראל' עונשין ודקדוקין, פרש לזכרים דברים הקשין כגידין (מכילתא). זה עשרות

בשנים שמנהלי הסמינרים מתייעצים בתדירות עם מרן רבנו שליט"א אביהן של ישראל, בעצה והדרכה על קטן כגדול, והוא העומד על המשמר מה להרחיק ומה לקרב. והנה לכתוב כל הפרטים וההוראות עצות והדרכות נצרך חיבור גדול עד למאוד בכמות ובאיכות, אולם נביא כאן מספר ענינים.

להתנהג על פי ההלכה

בס"ד. כ"ח באייר תש"ס לכבוד ראשי ומנהלי הסמינר ע"ש הרב וולף זצ"ל.

כידוע שהבית הזה נוסד מלפני כחמשים שנה ע"י הרה"ג הצ' ר' יוסף אברהם וולף זצ"ל אשר שם לו לעיקר להתנהג עפ"י ההלכה, וזה ע"י שכל דבר כקטן כגדול התייעץ עם גדולי החכמים והצדיקים שבדור.

ובס"ד היסוד הזה הוא נר גם לרגלי בנו ממשיך דרכו הרה"ג ר' זאב שליט"א וכל הנלוים אליו לחנך בנות ישראל על טהרת הקודש בהשקפה מיוסדת על אדני ההלכה והיראה, וכתוצאה מזה זכו במשך הזמן שנבנו בתים בישראל לתפארת. ויה"ד שבבית הזה ימשיכו לחנך את בנות ישראל בדרך אשר הלכו עד כה ויקוים בזה מה שנאמר שמור ושמעת וכו' למען ייטב לך ולזרעך אחריו עד עולם כי תעשה הטוב והישר בעיני ה' אלקיך.

לא להשאיר בת בבית

רבינו אמר לאחת ממנהלות הסמינר שצריך לדאוג שלא תישאר שום בת חלילה ברחוב, זה סכנה גדולה שבנות יסתובבו ברחוב, מרת שרה שנירר הקימה בית יעקב לא בשביל אנגלית ומתמטיקה, אלא בשביל לשמור על בנות ישראל, לכן צריך לראות לסדר את כולם בסמינר ללא יוצא מן הכלל.

שיחה להורי בנות הסמינרים [מוצש"ק ויק"פ תשס"ב, ב"ב]

נתאספנו כאן בענין חיזוק הבנות. והנה לפני הרבה שנים לא היה צריך לעשות חיזוק מיוחד לבנות. רק הבית עצמו היה שומר, כל כבודה בת מלך פנימה. ולא הי' צריך לעשות דבר מבחוץ. אך בשנים האחרונות ראו צורך לעשות גם בתי ספר וסמינרים לבנות.

ואמנם חשבו שבזה יהי' כבר הכל, אבל גם זה לא פתרון סופי, היות והרחוב כ"כ חודר לתוכנו, לא מספיק הבית ספר, וגם ההורים לא מספיק ונשאר אפשרות אחת שאולי תועיל, מה שיהיו שותפים ביחד. ועי"ז שיהי' שיתוף פעולה של ההורים עם הבית ספר. אולי אז הקב"ה יעזור שנוכל לצמצם את האוירה שיש ברחוב, מה שזה ידוע לכולם שהאוירה של הרחוב שהיא לא טובה!

כל דבר שיש, יתייעצו ההורים עם הבית ספר, והבית ספר עם ההורים כך שיהי' קשר "הדוק" וגם שההורים יתענינו מה קורה, ולא סתם שיש כאלה ששמים את הילדים במסודות: את הבן שמים בישיבה, ואת הבת בבית יעקב וזהו, ולא מתענינים יותר. כי חושבים שבזה יצא ידי חובתו. אבל זה לא ככה, הרחוב חודר בכל המקומות ומוכרחים לעשות שיתוף פעולה הדוק מאד, וכולי האי ואולי.

ואין צריך להאריך בדברים, רק נזכיר מה שמצינו דבר שהוא קצת דומה לזה, והיא מצות "פריקה" שצריך לפרוק משא מעל הבהמה אך כתוב (עי' ב"מ לב, ב) שאם אומר לו בעל החמור הואיל ועליך מצוה לפרוק, פרוק, והוא עצמו לא עושה כלום, אין מצוה כי זה לא הדרך כך אלא הוא צריך לעשות ביחד, עזוב תעזוב עמו.

ואם בגשמיות הוא כן כ"ש ברוחניות, שאי אפשר לשים את כל העול על בן אדם אחד, כי אדם אחד אין בכחו לעשות ואחרי הכל עדיין צריך מאד מאד שיתתא דשמיא אפי' אם תהיה' שיתוף פעולה ביחד, אבל בלי שיתוף פעולה! בזמננו שהרחוב כ"כ פרוץ! מה יהי', ולכן אין עצה אחרת רק לעשות שיתוף פעולה על כל דבר שקורה צריך להודיע אחד לשני, ואז יש תקוה שהקב"ה יעזור שיוכלו להמשיך לגדל בנות יותר עם יראת שמים, ושיקימו בתים נאמנים להקב"ה, וכלל ישראל יהי' מלא מהם.

הקב"ה באמת יעזור שכל ההורים שישתפו פעולה עם הבתי ספר. שיהי' להם נחת שכולם ילכו בדרך ה' ויקימו בתים לשם ולתפארת. כמו שעד עכשיו ב"ה יש הרבה שניצולו ע"י הבית יעקב, ועכשיו הקב"ה יעזור שכולם ינצלו, ויהי' נחת מהם והקב"ה ישמח, וכלל ישראל עם ההורים ישמחו שיהי' להם נחת ממש. הקב"ה יעזור.

בחודש טבת תשס"ט עלה מנהל סמינר "מעלות בית יעקב", הרב אליעזר רוב ז"ל למעונו של רבנו הגרא"ל שליט"א להזמין למעמד הנחת אבן הפינה למבנה הסמינר, ולהתייעץ עמו בכמה נושאים חשובים הקשורים לחינוך הבנות, והבאנו כאן עיקרי הדברים. באדיבות משפחתו לרגל יום הארצייט הראשון שחל בעש"ק הקרוב - כ"ח שבט

ש. במהלך של בית יעקב היום לומדים למודי חול "עם כל הראש", המהלך שלנו היה בלימודי קודש ש"לא תהא בת מלך כפונדקית", ללמד חומש כמו שצריך, ע"י רש"י, דברי חז"ל ורמב"ן ועוד. האם זה נכון?

ת. זה היה קודש שמתירים ללמוד חומש עם רש"י, כיון שראו שאי אפשר אחרת, אבל ללמוד "כמו שצריך"? זה יעשה אותן "תלמידי חכמים"...

ש. אם יכולנו לעשות אותן "עמי הארצות" בלימודי חול זה היה טוב מאד. אבל שיהיו ת"ח בלימודי חול וע"ה בחומש?

ת. זה גם לא טוב...

ש. אז מה עושים, מהפכה בבית יעקב? להפסיק ללמד?

ת. למודי החול זה לימוד אחר לגמרי. כל הלימודי חול אין בזה שום עמקות, רק ידיעות. כך וכך. הסטוריה - היה פלוני והיה פלוני, הוא עשה כך, הוא הרג אותו וכו' - שום דבר עמוק,

ש. במתמטיקה הן מרגישות שהן משקיעות את הראש וחושבים...

ת. מתמטיקה זה חשבון אבל זה לא עמוק, עמקות זה רק תורה (גם בלי הכל) . בפילוסופיה יש קצת עמקות, אבל את זה ממילא לא לומדים בבית יעקב... וגם הם לא מבינים את זה... זה הכל ידיעות, אבל תורה זה דבר עמוק ועמקות זה לא בשביל נשים.

ש. אז עד איפה להגיע?

ת. רש"י מספיק.

ש. רמב"ן ועוד שנוגע לאמונה?

ת. אולי כן.

ש. אנחנו חשבנו ללמד שיהא רש"י שגור על פיהן.

ת. לא ככה לומדים, יותר מדי. המלמד תורה לנשים כאילו מלמדה תפלות.

ש. איפה הגבול?

ת. בשעת הדחק הקילו ללמוד קצת כי היום אי אפשר אחרת ומוכרחים, אבל יותר מדי לא. מה למדו בקרקא? לא למדו "לומדות".

ש. שם למדו כך כי היו מוכרחים למשוך אותם מהגימנסיה, היו צריכים דוקא את הלימודי חול, אבל היום אפשר דרא, אנחנו יכולים ללמד מה שאנחנו רוצים. הייתי יכול להוריד חצי מהלימודי חול...

ת. צריך לדעת אנגלית כדי להיות כתבנית, וזה טוב, כל איכר אנגלי יודע את זה, זה לא "חכמה". ר' ישראל סלנטר אמר שיש הרבה שפות... של איכר אנגלי, איכר צרפתי, זה שום דבר, אין שום חכמה בזה. ש. וספרי יראה? מסילת ישרים? וכדו'

ת. זה באמת משהו אחר. אבל אי אפשר ללמוד כל היום חובת הלבבות.

ש. הן לומדות קצת משער הביטחון, יש להן שאלות בשידוכים. מסילת ישרים גם לומדים, שערי תשובה, באלול לומדים גם הלכות תשובה לרמב"ם, עד כמה שהן מבינות את זה.

ת. היום מלמדים דינים וזה דבר טוב, צריך לדעת מה לעשות.

ש. ועד כמה לתת את ההבנה שמאחורי ה"למעשה"? שיבינו מה זה גדר של בורר?

ת. מה פתאום... האמהות והסבתות למדו?

ש. במהלך של התקופה אז למדו מהאמא הכל, אבל היום שהן לומדות וקוראות, בת מלך תהא כפונדקית?

ת. אין ברירה, מוכרחים לתת קצת, אבל רק כי אין ברירה. אבל לא צריך "לומדים" גדולים. אם יהיו לומדים גדולים ילכו בסוף לאוניברסיטה.

ש. זה לא בהשגות בכלל, ההשקפה כ"כ חזקה,

ת. הלואי...

ש. שאלה נוספת. יש לנו בנות בסמינר מצוינות ממש ובנות מעלה גדולות, ולפום דרגא דילהו נראה שהיו צריכות לקבל את המצוינים שבבני הישיבות, אבל לא תמיד זה מסתדר עם הכסף. מה אומרים להן? שיתפקו בבינוני?

ת. אחרי הכל, אין חכמה לאשה אלא בפלך. הבחור יכול לעלות אפילו אחרי החתונה. ככל שהוא לומד יותר הוא עולה, אבל באשה זה אחרת. זה מוכרח להיות ככה. הגר"א אומר שהקב"ה ברא את האשה כדי לעזור לבעל לעלות ברוחניות, כדי שהוא יעלה. עבדים צריכים להיות עבדים, אנשים צריכים להיות אנשים, ונשים צריכות להיות נשים. אי אפשר שאשה תהיה גבר. היא צריכה לעזור לו לעלות ברוחניות, ולהיות אשה...

ש. אבל ככל שהוא מצוין יותר השאיפה שלו ב"שטייגן" יותר גדולה. היא רוצה להיות עזר למי שיעשה את ה"שטייגן" הכי גדול,

ת. אם יש אפשרות אז יש... גם אחד שלא נקרא כ"כ מצויין הוא סו"ס יותר ממנה. הוא יודע רמב"ם, עכ"פ קצת רמב"ם, היא לא. הקב"ה ברא אותה כדי לעזור לו ללמוד.

ה' יעזור שיהיה לכם טוב ושתצליחו לחנך בנות שיהיו באמת אשת חיל, אשת חבר שיעזרו לתורה ויראת שמים. רעק"א כתב על אשתו הראשונה - לילות שלמים היו מדברים על עניני יראת שמים. היום מפטפטים שטויות...

ש. אומרים שהבנות שלנו הן בנות מעלה גדולות ביראה.

ת. הלואי... כך כתוב במכתב של הרע"א... - לילות שלמים היו מדברים ביר"ש! ש. מסתמא לזה צריך לחנך את הבנות גם היום,

ת. נשים של רעק"א? אין רעק"א היום...

ש. ...מה יותר קל לחנך, את הבני תורה להיות רעק"א, או את הנשים להיות אשת רעק"א?

ת. א שוורע שאלה... להתנהג על פי ההלכה.

עצה לברכת התורה

רגיל רבנו שליט"א להביא עצה ממשמיה דהגר"ח גריינמן זצ"ל שמי שמתעורר באמצע הלילה ורוצה ללמוד ובדעתו ללכת לישון עוד פעם במשך הלילה, דלכתחילה כשקם יברך ברכה אחת מברכות התורה, וכשיקום בפעם שניה יברך את הברכה השניה, דהא בעצם מספיק ברכה אחת לברכות התורה כדאינתא בברכות י"ב, ב, וע"י עצה זו נמצא דלמעשה במשך הלילה הוא יברך את ב' הברכות [וכן נהג רבנו שליט"א].
ולאחרונה שמע רבנו ממשפחת הגר"ח ג ז"ל דמקור העצה הוא ממון רבנו החזון איש, ואי"ז רעיון שלו.

שינה ביום

הגרש"ז ריגר לא היה ישן כלל ביום אף בזקנותו, ואפשר דחשש לשי' הגר"א סי' מ"ו דיצטרך לברך שוב ברכת התורה, ולכן היה הולך לישון בכל לילה כבר בשעה 10. (צדיק כתמר יפרח עמ' שמו).

לסדר את המיטה

הגר"צ במברגר זצ"ל אמר בשם החזון איש שמתר לבחור לסדר את המיטה שלו לפני התפילה, לפי שאינו דרך ארץ שהמיטה שלו מפוזרת, ואין ראוי להשאיר כך את המיטה שלו, ואין זה בכלל האיטור של להתעסק קודם התפילה.

ורבנו שליט"א מורה למעשה שמוותר לאברך לסדר ולהכין את ילדיו להוציאם לת"ת לפני התפילה כיון דהוי בכלל צרכי מצוה.

לישון לפני התפילה

החזון איש הורה (דינים והנהגות פ"ד או"י) שמי שהתעורר אחר העלות השחר ואפי' הגיע זמן ק"ש וחפץ לישון עוד, דשרי.

והסביר רבנו שליט"א: דכונתו שהכל הוא המשך של השינה הראשונה ואי"ז שינה חדשה. (הל' תפילה להרה"ג ר"כ שליט"א עמ' מו)

שתיה לפני התפילה

שח רבנו בשיעור במס' ברכות: "הנה במשנ"ב (סי' פ"ט סקכ"ב) כ' דמותר לשתות תה וקפה בלא סוכר וחלב כדי שתתישב דעתו, ואם אינו יכול לכוין דעתו בלא סוכר מותר ליטול מעט סוכר בפיו, ומרן הגר"ש אוירבאך זצ"ל (ראה הליכ"ש תפילה פ"ב סעי' ב) אמר שבזה"ז השתנה הענין ואינו דרך גאווה כשנותן סוכר בשתיה, והרי זה דרך שתיה רגילה ושרי לשתות עם סוכר לפני התפילה. וכן מטיין ממשמיה דהקהילות יעקב.

וזכרנו שהרב מפונבו"ז היה שותה רק מים צלולים ללא תוספת לפני התפילה, אך אפשר שנהג כך ע"ע מפני שהיה חולה בסכרת".

קריאת התורה בפסוקי דזמרה

מי שקראו לו לעלות לתורה באמצע פסוקי דזמרה, ומבואר במשנ"ב (סי' א סק"ה) דמותר לו לעלות ולקרוא עם הש"ץ,

הורה רבנו שמואל לו לקרוא יחד עם הש"ץ גם יותר מג' פסוקים. ולא צריך לדקדק לקרוא רק ג' פסוקים בלבד. (חיי בנימין ח"ב עמ' ק"ה)

צירוף למנין

אומרים בשם החזון איש שאמר שיש מקומות שלא מקיימים תפילה בציבור שכן מתפללים שם בני אדם שאין מקנחים עצמם כראוי ואין גופם נקי ולא

מצטרפים, וגם אמר דיש מהם שאינם מכוונים באבות ולא חשיב שהתפללו.

אתרא קדישא

אמר רבנו: שהחזון איש לא נהג לומר בארץ ישראל בקדיש דרבנן אתרא 'קדישא'. מנם נוסח רבינו שליט"א לומר כפי ששגור 'אתרא קדישא הדין' ואמר שאינו רוצה לשנות מכפי שכולם אומרים, דהא אינו מגרע מהקדיש, וכן נוהג מרן הגר"ח ק שליט"א לומר 'אתרא קדישא הדין' ואינו משנה מכפי מה שנדפס בסידור. (אעלה בתמר ט"ו)

מנהג אמירת הקדיש

בישיבות בחו"ל היה המנהג שחזנים התעטפו לתפילה בטלית, והיו שנהגו שגם האומר קדיש מתעטף בטלית, וכן נהגו שהאומר קדיש עמד ליד החזן, ולא נהגו בבריסק שיאמרו ב' אנשים ביחד קדיש, אלא היו עושים גורל מי יוכה באמירת הקדיש.

ואומרים בשם החזון איש זצ"ל שהאומר קדיש הוא כחזן, ולא מעמידים ב' חזנים יחד. ובספר מנוחה וקדושה שער התפלה (סימן כ"ב) כתב 'ומלומר קדיש בשנים ביחד מוטב ההעדר'. [הביא רבנו שליט"א שהרע"א בעת שהיה מגיפת חולירע ומתו הרבה מבני ישראל, תיקן שאפשר לומר ב' יתומים יחד קדיש מחמת ריבוי היתומים].

ורבנו שליט"א רגיל במנין שמתקיים בביתו לומר קדיש אחרי התפילה, עבור אלו שלא הניחו זש"ק, ואם מגיע אורח שאינו יודע מנהג זה ומתחיל גם באמירת הקדיש, משתתק רבנו שליט"א, ומסמן לאורח שהוא יאמר את הקדיש. [ציין רבנו ששמע מחנתו הגר"ז ברלין שליט"א שבבריסק נהגו שאם כל היתומים אומרים קדיש על מת אחד שיכולים לומר ביחד קדיש, דכל החסרון הוא שאומרים על ב' אנשים שונים].

העובר ברחוב יקפיד לענות כ"ח תיבות באיש"ר

עוד השיב רבנו שליט"א: מי שעובר ברחוב, ועונה היא שמייה רבא מחמת שומע צבור עונים, רצוי שיענה כל כ"ח התיבות בעצמו, והיינו מתיבתת היא וכו' עד דאמין בעלמא, שהרי מבואר בב"י סימן נ"ו שצורת עניית היא שמייה רבא היא באמירת כ"ח תיבות, ולכן יש הנוהגין לומר בעצמם כל כ"ח תיבות, ואנו עונים רק ז' תיבות יוצאין ידי חובה בשאר התיבות על ידי שומע כעונה מהשליח צבור כמבואר במ"ב סימן נ"ו ס"ק ט"ו, וממילא כשעובר ברחוב ואינו שומע את אומר הקדיש, שאז אין לו ענייה בת כ"ח תיבות, רצוי שיאמר בעצמו "יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא יתברך, וישתבח, ויתפאה, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמייה דקודשא בריך הוא, לעילא מן כל ברכתא, ושירתא, תושבחתא, ונחמתא דאמין בעלמא".

ולחזק זאת הוסיף רבנו את דברי הגירסא במעשה רב, הל' תפילה [אות נ"ה] שאם הש"ץ המשיך יתברך וכו' בשעה שעדיין השומע ענה היא שמייה רבא וכו', יאמר השומע המשך התיבות יתברך וכו' עד שיגיע לתיבה שעומד בה הש"ץ ומשם ישמע ויצא י"ח כדן שומע כעונה.

שתתפרש ענייני על אופן היותר טוב

בענין הכוונה בעניית אמן, תמה רבנו שליט"א, כיצד שייך לכוין בכל אמן הכונה הראויה, הלא זו עבודה קשה מאוד, בפרט שהכוונה משתנית, פעמים אמת, ופעמים אמת והלוואי, פעמים הלוואי בלבד, וביותר שהרי ישנם עוד כוונות, כמו א-ל מלך נאמן, ושילוב שמות ה' יתברך, ואיך שייך כל זה לכוין באופן תמידי. ואמר שאם מכוין בדעתו שרוצה שיתפרש ענייתו כמו הכונה הראויה, שפיר דמי. (שם)

מכתבים הערות והוספות

בגליון 190 בענין תפילין | נשלח לנו ע"י ח"א שליט"א, בחודש תמוז תשמ"ז נכנס אל רבנו תלמידו הותיק והחביב להבחל"ח הרה"ג ר"מ גרוסברד זל"ה עם בנו חתן בר מצוה להתברך ולשאל אודות איזה יד יניח הנער תפילין, כיון שהוא כותב ביד שמאל אבל את כל שאר מעשיו הוא עושה בעיקר ביד ימין, וא"כ איזה יד נחשב ליד כהה. והחל רבנו שליט"א לחקרו איזה יד אתה עוזר בבית לאמא שלך וסוחב את הסלים, ובאיזה יד אתה תופס פטיש, והוסיף להתענין באיזה מלאכת בית אתה מורגל יותר מצד טבעך, האם במלאכות הכבוד שצריך לזה כלים כבדים כמו פטיש וכדו' או מלאכות עדינות שצריך לזה מברג וכדו' והשיב לו שיש לו חוש חשמל וזוהו מסייע לרבים.

הניח רבנו את העט שלו על השולחן, ואמר לו תתאך לך שזה מברג ותושיט יד ותקח את זה, ועקב רבנו היטב לראות איזה יד הוא מושיט בצורה טבעית לקחת את המברג, והוא הושיט יד שמאל, לאחר כמאן צוה עליו רבנו שליט"א לפרוש את שתי ידיו ולהניפם כמין קשת ולחזור לחברם זה עם זה כשהוא מניח כף יד אחת על השניה, והביט בו רבנו בריכוז שהוא מניח בצורה ספונטית את כף שמאל על כף ימין. ומכאן כל זה שהוא כותב ביד שמאל ואת המלאכה העיקרית החשובה אצלו הוא עושה ביד שמאל והוא מניח את כף יד השמאל ע"ג כף היד הימין. והוסיף רבנו ששם לב שיד שמאל קצת יותר ארוכה במשהו דק מאוד מיד ימין, לכן אף שאת המלאכות הכבדות הוא עושה ביד ימין דינו כאיטר יד, ויד ימין שלו היא היד כהה ועליה יניח תפילין.

בגליון 190 במה שהובא שבד"כ היה הולך רבנו בלי טלית ותפילין לשיבה | ונכתב בטעות סופר ההיפך: בד"כ היה יוצא מביתו מעוטר בטו"ת לשיבה, מלבד מקרים בודדים ממש שהיה מניח בישיבה.

בגליון 189 אודות תפילין דר"ת | כאשר סיפר רבנו על הח"ח שהניח תפילין דר"ת עם הנימוק מה יענה לר"ת שיפגוש אותו הבחין רבנו באחד השומעים שגם רוצה להניח תפילין דר"ת מחמת זה. ואמר לו רבנו "לא כל אחד זוכה לפגוש את ר"ת במתיבתא דרקיעא הח"ח היה מובטח לו שיפגוש את ר"ת במתיבתא דרקיעא ולכן פעם הניח תפילין דר"ת, אבל שאר האנשים אין להם מה לחשוש!

אודות תפילין במנחה | רבנו שליט"א שיבח מאוד את מתפללי בית הכנסת שונה הלכות בפתח תקוה שהיו מיחידי סגולה ושלמים "ליטוושע אידן" מיקרי העיר פ"ת ואת רבם הגה"צ ר' משה אילובצקי זצ"ל שהיה חברותא של מרן החזון איש זיע"א. וסיפר שהיו מניחים תפילין במנחה. ולשאלת תלמיד האם ראוי לנהוג להניח תפילין במנחה? ציין רבנו לדברי המשנ"ב בב"ה"ל ס' ס' ובמשנ"ב ס' קל"א סק"ז, שאנחנו נוהגים שלא להניח תפילין במנחה והוסיף שהרמ"ע מפאנו תיקן דבר זה להניח תפילין במנחה כמש"כ הביאור הלכה בס' ל"ז סעי' ב' והוא תיקנו ליחידי סגולה אך סיים רבנו שבתענית ציבור ישנו שמניחים תפילין במנחה. [וכמ"ש הב"י בס' מ"ו להשלים מאה ברכות]

בגליון 190 פר בא | הבאנו מעשה על פדיון פטר חמור, שהורה רבנו שליט"א להגר"י זילברשטיין שאפשר לאחר את הפדיון כדי לחזק את הענין, ובטעות נכתב שהמעשה היה לאחר שלושים יום והוא ט"ס כי המעשה היה בתוך ל' יום מלידת החמור, והגדיון היה עם לפדותו מיד או להמתין כמה ימים ולפדותו בתוך ל'.

עולם הישיבות

ישיבת ברכת יצחק

ישיבת 'ברכת יצחק' הוקמה בשנת תשמ"ז בעיר יהוד על ידי הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א, ראש ישיבת 'תושיה' בתפרח, ומונהגת מיום היווסדה על ידי ראש הישיבה הגאון רבי אבינועם פוסטבסקי שליט"א. בחורף תשמ"ח עברה לעיר הסמוכה 'אור יהודה' עד היום.

על פיו ישק כל דבר

כבר משנותיה הראשונות נקשרה הישיבה בעצתו רוחו וברכתו של מרן שליט"א, [לאחר שפנו למרן הגראמ"מ שך זצ"ל והוא אמר להם שבוקנתו כבר קשה לו לקבל אחריות על ישיבת חדשות ושיכלו לרבנו שליט"א] והוא מצידו העניק מלוא חופניים, והיה ניכר בלבבו פינה חמה מיוחדת לישיבה.

רבני הישיבה הביאו את כל דבר הקשה על שולחנו ועל פיו נהגו קטן כגדול. מרבית רבני הישיבה בשנות קיומה נמנו על תלמידיו של מרן שליט"א, הרבנים הגאונים: רבי ישראל סוקל, רבי מרדכי בונים זילברברג ורבי מאיר בן שלמה ועוד. כמה וכמה פעמים נעתר לבקשת ראשי הישיבה למסור שיעורים כלליים בישיבה. במשך השנים הגיע מרן שליט"א לפאר בנוכחותו את מסיבת החנוכה בישיבה 'אור יהודה' מדי שנה בשנה [תשס"ה - תשע"ג] ולשאת מדברי קודשו במעמד. כאשר נפתחה ישיבתו של מרן שליט"א ישיבת 'אורחות תורה', והוצרך להשתתף במעמדי מסיבת חנוכה של הישיבה, היה רגיל לברר מראש באיזה יום הוא אמור לבוא למסור את השיחה הקבועה בישיבת 'אור יהודה', ולפי זאת תיאם את מועד מסיבת החנוכה בישיבתו.

המנגינה הזאת אסור שתפסק

במהלך השנים כאשר עברו על הישיבה תקופות כלכליות קשות אשר הקשו על קיומה, עלו הרמזים למעונו כדי ליטול עצה, מרן שליט"א הורה נחרצות: 'המנגינה הזו אסור שתפסק... ישיבת 'אור יהודה' מוכרחת להמשיך להאיר...'

רבי יצחק לוינשטיין זצ"ל

נאמנו של מרן שליט"א, הרב יצחק לוינשטיין זצ"ל, נמנה על צוות רבני הישיבה, דבר שהוסיף וקשר רבות בין מרן שליט"א לישיבה. רבי יצחק היה מוסר בישיבה חבורות אחת לשבוע, וכן שימש כחזן בימים נוראים במשך רבות בשנים.

תמיד שהיה מגיע לישיבה היה שואל למרן שליט"א מה לדבר בישיבה? ורבינו היה אומר לו את עיקר הדברים מה לומר.

ויכולני להעיד דכמעט תמיד היה רבינו שליט"א מעורר או על ענין בן אדם לחבירו שאמר שבוה צריך חיזוק גדול. או על ענין החזרה לחזור על הלימוד והיה אומר רבינו שזה עיקר ההצלחה ללימוד.

והעיד הר"ר יצחק זצ"ל ששכמעט תמיד כשהיו מגיעים בחורים לרבינו שליט"א להתלונן ע"כ שאין להם הצלחה בלימוד היה אומר להם: שזה עיקר הסיבה שלא מצליחים כיון שלא חזרתי על הלימוד. וכן בעשיית תש"ע הגיע רבינו שליט"א לעצרת מספד והתעוררות בהיכל הישיבה עם הסתלקותו של ר' יצחק, ונשא את דברי חיזוק והתעוררות. בחנוכה תשע"ג, כאשר כבר מיעט מרן שליט"א לצאת להשתתף במעמדים, הגיע לפאר את המעמד הגדול במלאות חצי יובל לישיבה שהתקיימה באולם בעיר אור יהודה, ונשא שם דברים.

'העלו הרבה בחורים למדרגות נעלות'

במכתבו של מרן שליט"א אודות הישיבה, מתאריך מסיון תשס"ג, כותב: "זה כבר חמש עשרה שנה קיימת ישיבה באור יהודה בשם 'ברכת יצחק', וכעת אמרו לי שיש שם כמאתיים בחורים, וכל הרמזים והמנהלים הרחוניים שמים מאד לב לכל הבחורים, ובמשך הזמן העלו הרבה למדרגות נעלות. וממשיכים בדרך להרבות תורה ויראה בישראל". ובתאריך ו' טבת תשע"ב, הוסיף על ברכתו: "ובעז"ה הישיבה ממשיכה להפיץ תורה, ויהי רצון שיהיה תועלת גדולה לרבים".

מתוך שיחת רבנו בחנוכה שנת תשס"ו

ובאמת הקב"ה מאד אוהב את כלל ישראל, מאוד אוהב את כלל ישראל אי אפשר לתאר. וקורה הרבה פעמים אצל כל אדם שהוא חושב על עצמו, הוא לא כל כך מרגיש טוב, חושב מה יהיה ממנו, ובפרט בחורים, יש לפעמים שמתיאשים כאילו מה יהיה ממני, לא!!! אתה צריך לדעת שהקב"ה אוהב שלך, יש לך תמיד מי שאוהב אותך! אפילו בכל המצבים, וצריך רק לפנות "אליו" כי כשפונים אליו, עולים ומרגשים עליה, מתרוממים. ומה שיותר יתרומם יכול גם לרומם את אחרים, ממילא אחד גורר את השני והשני את השלישי, עד שיכול להיות מצבים שייגיעו לזיכוי הרבים במדה גדולה מאוד.

לכנס בוגרים

בס"ד. כבוד הנהלת ישיבת ברכת יצחק באור יהודה שלוכט"ס כפי מה ששמעתי מתכנסים תלמידי הישיבה לשעבר, וחושבים שזה יוסיף חיזוק להתלמידים לשעבר. ובדאי יש כאלה שכעת ממשיכים בלימוד ותורתן ואומנותן, ויש אולי גם כאלה שמצבם גרם להם שהם לא יכולים להיות כל

ימיהם בלימוד התורה, ואלו ואלו צריכים חיזוק. ויש לקוות שע"י הכינוס יתחזק הקשר בינם לראשי הישיבה וממילא יהי תוצאות חיוביות ללימוד התורה ולהיות ממקיימי מצות כדת. וברכתי אמורה לכולם שיזכו לבתים טובים להקב"ה ולתורתו, ויקויים בהם הברכות הנאמרות ומובטחות לעושי רצונו ית"ש.

מתוך שיחה בישיבה אור לכ"ו שבט תשס"א

וכל אדם כשהוא בזמן שנות הנעורים הוא צריך להרגיש איזה זמן יקר שיש לו, הזמן הזה, כל זמן שהוא צעיר, שיש לו את כל הכוחות וכל האפשרויות לעלות, הרי בשר והרי לחם. מה חסר? יש הכל!

בימינו מצד אחד יש היום אפשרות ללימוד תורה מה שלא היה בדורות הקודמים, בדורות הקודמים היה הרבה יותר קשה, לא היה מצב כמו היום, היום ב"ה אפשר בקלות, פעם לא היה כ"כ הרבה רבנים שהיו, ולא היה כ"כ הרבה ישיבות שדאגו לבחור, היום ב"ה מתמסרים לבחורים. לומדים בכל המרץ בכל הכוחות, להקנות לתלמיד יראת שמים. להקנות לו תורה, ממש בכל הכוחות, וזה לא היה פעם כ"כ הרבה כמו שיש היום, אמנם מצד שני היו עובדים לעצמם, אבל היום יש אפשרות כ"כ לעלות בתורה ויראת שמים, רק צריך להרגיש שכל הראש שלו יהיה נתון בתורה, שכל הראש שלו יהיה עם יראת שמים ותורה ומצוות, ואז כל אחד יכול לעלות.

ישיבת בעלזא

בישיבת בעלז

רבנו שליט"א מסר שיחה בישיבת בעלזא בראשון לציון (כיום באשדוד) ב"ז תמוז תשס"ח, וחיזק ללימוד התורה. כמו"כ הגיע עם מרן הגרמ"ל זצ"ל לישיבת בעלזא בבני ברק בעת שנכנס לבנין שרנסקי שע"י ישיבת פונבז' ומסר שיחה בפניהם.

"יום ישכר וזבולון"

ביום כ"ב שבט תשס"ט בשעות הצהריים היה כינוס חיזוק מיוחד בישיבת בעלזא ברח' אגריפס בירושלים. ובהתרגשות נוראה קיבלו אלפי המשתתפים את פני ראש הישיבה הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א שנכנס להיכל הישיבה ביחד עם כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שבא לכבד את המעמד בעת המשא הקודש של ראה"י.

המשא של ראה"י נסובה בנושא של מעלת התורה ואיך שרואים בתורה שזה המצווה היחידה שיש בתורה שזה רק רוחניות, בכל מצווה בתורה כגון ארבעה מינים מצות וכו' יש בו גם גשמיות, ורבנו האריך בנושא של החשיבות בלימוד התורה אפילו לבעה"ב.

לאחר השיחה נכנס האדמו"ר שליט"א לחדר ביחד עם ראש הישיבה שליט"א והאדמו"ר הודה לו נרגשות על הטירחא שטרח לעלות ירושלימה ולשאת דברים במעמד. [רשימות נכדו הרה"ג ר"ה שליט"א: שמעתי מרבינו שכ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א רוצה לעשות בשבוע הבא ביום ב' יום שכולו תורה ורוצה שאני אדבר גם, הוסיף רבינו: שהוא אדמו"ר שפועל ועושה].

מכתב למען מוסדות בעלזא

בס"ד י"א טבת תשס"ה לפ"ק, לל' אוהבי תורה ותומכיה ה' עליהם יחי' הנה כידוע בזמן האחרון תקציבי כל מוסדות התורה קוצצו וצריכים סיעתא דשמיא להחזיק מעמד. והנה גם מוסדות התורה שתחת חסידו בעלזא סובלים מאד, ואם כי הם מאד עוזרים למוסדותיהם מ"מ לא מספיק וצריכים עזרה מכלל הציבור, אי לזאת נא לעזור ולתמוך במקומות התורה שעל ידם בעין יפה כי ההוצאות רבות מאד, בפרט שעושים דבר טוב לעזור לאלה שקשה להם וצריכים עזר ללימוד וזה עולה ג"כ הרבה. וכל התומכים יתברכו בכל טוב סלה כמובטח לנו שכל תומכיה מאושר.

אצל האדמו"ר מבעלזא זצ"ל.

כתבנו באריכות בגליון ואתחנן תשע"ד אודות ביקורי רבנו שליט"א אצל האדמו"ר מבעלזא, ועוד ממה שאמר האדמו"ר ז"ע על רבנו שליט"א. ופה נוסף עוד עובדא, ועוד חזון למועד א"ה להרחיב היריעה.

העיד מרן שליט"א שפ"א נסע יחד עם הרב זיס מכפר סבא לבית האדמו"ר בתל אביב, והגיע מאוחר בלילה במוצ"ש ועדיין אחז האדמו"ר בסעודה שלישית, וראהו באותו הזדמנות בולע את מזונו מבלי ללעוס, כדי שלא ליהנות מהאוכל.

והרב זיס רצה לסדר לרבנו שישב סמוך לאדמו"ר, אך רבנו לא רצה, כי רצה לשבת למול האדמו"ר ולחזות בפניו ולשמוע מפיו את הדברי תורה כשאומר את הד"ת.

וכשנפטר כ"ק האדמו"ר זצ"ל לקח רבנו את בניו שליט"א ונסע עמם לירושלים להלויה.